

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o odnosih EU-Moldavija in vlogi civilne družbe

(2008/C 120/19)

Evropski ekonomsko-socialni odbor je 15. februarja 2007 v skladu s členom 29(2) poslovnika sklenil, da pripravi mnenje o naslednji temi:

Odnosi EU-Moldavija: vloga civilne družbe.

Strokovna skupina za zunanje odnose, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 15. novembra 2007. Poročevalka je bila ga. PICHENOT.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 440. plenarnem zasedanju 12. in 13. decembra 2007 (seja z dne 12. decembra) s 117 glasovi za, 2 glasovoma proti in 1 vzdržanim glasom.

1. Sklepi in priporočila

1.1 Spodbujanje vloge civilne družbe v odnosih EU-Moldavija

1.1.1 Leto 2005 je bilo **prelomno** za odnose med Evropsko unijo in Moldavijo. S sprejetjem akcijskega načrta EU-Moldavija (2005–2008), odprtjem delegacije EU v moldavskem glavnem mestu Kišinjev in imenovanjem posebnega predstavnika EU za pogajanja v zvezi s pridnestrskim konfliktom so se zelo izboljšali pogoji za izvajanje sporazuma o partnerstvu in sodelovanju. Cilj tega prvega mnenja Odbora o sodelovanju EU in Moldavije je spodbujati vlogo civilne družbe, da bi okrepili to dinamiko in v bližnji prihodnosti zasnovali skupno agendo s pobudami.

1.1.2 Okrepljeno sodelovanje Evropske unije in Moldavije lahko temelji samo na obojestranskem razumevanju skupnih vrednot, zlasti spoštovanju temeljnih svoboščin, zavezanosti demokratični družbi, ki je odprta za vse, in spoštovanju načela dialoga, ki temelji na neodvisnosti partnerjev civilne družbe. Civilna družba bo za samo identiteto Moldavije v prihodnosti ključnega pomena. Njeno bistvo je človeško bogastvo, ki se je zbralo na ozemlju, kjer se srečujejo mnoge različne kulture in jeziki. To bogastvo je velika prednost.

1.1.3 Ugotoviti je treba, da tako kot v drugih državah SND z enako zgodovinsko izkušnjo tudi tu ni tradicije ali izkušenj z neodvisnimi organizacijami civilne družbe. Vendar Odbor glede na sedanji napredek meni, da je treba nujno razviti stike, da bi našli partnerje, naklonjene napredku ob spoštovanju skupnih vrednot.

1.1.4 Odbor poudarja, da je uspeh akcijskega načrta EU-Moldavija ⁽¹⁾ v okviru sosedске politike povezan s sposobnostjo **vključevanja organizacij civilne družbe** v njegovo izvajanje. Zato bi bilo dobro, če bi Komisija poslala jasno sporočilo in predlagala merila, postopek in instrumente, ki bi civilni družbi omogočili večjo vključenost. Vendar pa Odbor pozdravlja priza-

devanja evropske delegacije v glavnem mestu Kišinjev pri navezovanju stikov z moldavsko civilno družbo. To je ugoden pogoj za uradno vključitev predstavnikov civilne družbe v pregled akcijskega načrta aprila 2008 in v prihodnje faze okrepljenega partnerstva.

1.1.5 Odbor priporoča graditev stalnih odnosov z moldavsko civilno družbo, usmerjenih v prihodnost, za kar je najprej treba strukturirati naše odnose. Zato bi bilo treba leta 2008 organizirati **konferenco** na podlagi predhodne preiskovalne misije, da bi lahko ugotovili, kateri partnerji so zavezani preglednosti v okviru svojega delovanja. Na konferenci bi sodelovali predstavniki lokalnih in regionalnih skupnosti in bi skupaj določili delovni načrt na podlagi spodnjih predlogov:

- ocena sedanjih mehanizmov **obveščanja in posvetovanja** v Moldaviji na državni in evropski ravni, vključno z oceno izvajanja akcijskega načrta (2005–2008);
- priprava in **usposabljanje civilne družbe** za nadaljevanje partnerstva po letu 2008;
- dostop moldavskih organizacij do mehanizmov evropskih finančnih instrumentov.

Za takšen delovni načrt so potrebna sredstva v evropskih programih za financiranje pobud civilne družbe.

1.1.6 Po pregledu konference leta 2008 z moldavsko civilno družbo bo treba predstaviti nove pobude in v okviru „skupine Odbora za sosedsko politiko“ nadaljevati odnose, ki temeljijo na **progressivnem pristopu** in torej upoštevajo v naših odnosih načela, ki so temelj dobrega upravljanja in trajnostnega razvoja. Bistvo tega pristopa temelji na načelih, ki so že opredeljena v sporazumu *GSP Plus* (splošni sistem preferencialov), in sicer:

- 16 glavnih konvencij OZN in ILO ⁽²⁾ o človekovih pravicah in pravicah delavcev;

⁽²⁾ Mnenje EESO o predlogu uredbe Sveta o shemi splošnih tarifnih preferencialov za obdobje od 1. januarja 2006 do 31. decembra 2008 poročevalca Pezzinija, sprejeto na plenarnem zasedanju 9. in 10. februarja 2005 (UL C 221/15, 8.9.2005).

⁽¹⁾ Glej Prilogo B.

— 11 konvencij o okolju in načelih dobrega upravljanja ⁽³⁾.

1.1.7 Evropska unija bo tako spodbujala moldavske organizacije civilne družbe, da bodo prispevale k temu, da se sprejmejo evropski standardi neodvisnosti, reprezentativnosti in transparentnosti. Bilo bi dobro, če bi Komisija k vsakemu vmesnemu poročilu o akcijskem načrtu namenila posebno poglavje o spoštovanju temeljnih človekovih pravic, med drugim pravico do svobodnega združevanja in izražanja, in dodala pregled sindikalnega prava.

1.1.8 Po mnenju Odbora je treba prednostno obravnavo preusmeriti na to, da Moldavci sami postopno prevzamejo instrumente in izkušnje, ki jih ponujajo evropske in mednarodne institucije. Odbor podpira poziv Sveta Evrope za podporo civilne družbe v boju proti korupciji (načelo pristopa GRECO ⁽⁴⁾). Pri boju proti organiziranemu kriminalu poziva k čezmejnemu sodelovanju.

1.1.9 Odbor podpira pobudo evropskih in mednarodnih donatorjev, da bi s sodelovanjem uskladili svoje ukrepe. Predlaga, da se v programih za zmanjševanje revščine kot prednostni določijo ukrepi za osnovne socialne storitve, zlasti izboljšanje življenjskih pogojev v sirotišnicah, znižanje cen protiretrovirusnih zdravil in rehabilitacijo žrtev trgovine z ljudmi.

1.1.10 Država je v težkem položaju zaradi dolgega sušnega obdobja, ki je bilo poleti 2007, in s tem slabe žetve, kar je pripeljalo do stečajev in prevelikega zadolževanja. Vlada je zaprosila za mednarodno pomoč v hrani in tehnično pomoč FAO. Po mnenju Odbora je treba nujno navezati stike z organizacijami civilne družbe, ki so dejavne v kmetijsko-prehranbenem sektorju. Evropska komisija je v kratkem obdobju namenila 3 milijone evrov humanitarne pomoči podeželju najbolj ranljivih držav.

1.1.11 Odbor meni, da je izredno pomembno, da obstajajo mreže in skupni projekti, ki povezujejo vse Moldavce, vključno z organizacijami iz Pridnestrja. Odbor spodbuja Unijo, naj si še naprej prizadeva za rešitev konflikta, ki bi ohranil celovitost ozemlja, in še naprej pomaga na mejah (EUBAM).

1.1.12 EESO priporoča spodbujanje izmenjave demokratičnih praks med organizacijami civilne družbe, tako da moldavskim partnerjem predstavi objave Odbora, ki so na voljo na internetu (in sicer v romunščini), in delo nacionalnih ESS, kar je na voljo prek spletne povezave EESO (CES link). EESO spodbuja nacionalne ESS držav članic (zlasti romunskega in bolgarskega) in AICESIS ⁽⁵⁾, naj si skupaj prizadevajo za to, da bi se moldavska družba seznanila z instrumenti in prakso evropske civilne družbe.

⁽³⁾ Seznam v prilogi.

⁽⁴⁾ Skupina držav proti korupciji (*Group of States against Corruption*) pri Svetu Evrope.

⁽⁵⁾ Mednarodno združenje ekonomsko-socialnih svetov in podobnih institucij (AICESIS).

1.1.13 Odbor želi, da bi se izboljšalo sodelovanje moldavske civilne družbe pri dialogu z Zahodnim Balkanom in regionalnem črnemorskem dialogu, zlasti z medregijskim in čezmejnem sodelovanjem na tem strateško pomembnem območju za bližnjo prihodnost. Sodelovanje EU in Moldavije poteka v okviru okrepljenega sodelovanja z bližnjimi državami, zlasti Rusijo.

1.2 Krepitev podpore obetavnim organizacijam in organom za spravo

1.2.1 Vzpostavitev konstruktivnega socialnega dialoga

Odbor v zvezi s slabimi odnosi med socialnimi partnerji ponavlja, da je Moldavija zavezana ne samo konvencijam ILO, temveč tudi socialni listini Sveta Evrope in ima pravico do pritožbe pri Svetu Evrope. Predlaga, da bi ILO ponudil tehnično pomoč za obravnavo sporov s področja dela na posebnih sodiščih.

1.2.2 Uresničiti zavezanost k spodbujanju stikov z evropsko družbo

Odbor odločno podpira sklenitev sporazuma o vizumih in ponovni vrnitvi, na podlagi katerega se bo vzpostavil sistem za lažjo pridobitev vizuma, ki bi povečal predvsem izmenjavo obetavnih študentov, znanstvenikov in predstavnikov civilne družbe. Priporoča, da se poveča dostop do evropskih programov, zlasti mladim v okviru programa Erasmus Mundus. Sporazum o lažji pridobitvi vizuma in ponovni vrnitvi, podpisan oktobra 2007 ⁽⁶⁾, lahko prispeva tudi k rešitvi problema vse večjega števila moldavskih državljanov, ki prosijo za romunsko državljanstvo.

Odbor poziva moldavsko vlado, naj vključi civilno družbo v evropske in mednarodne dogodke (STO, OVSE, Svet Evrope in Mednarodna organizacija za frankofonijo (OIF)). Odbor spodbuja države članice, naj si prizadevajo za stike in izmenjavo z moldavsko civilno družbo (štipendije, partnerstva mest, čezmejno sodelovanje itd.) ter jih financirajo.

1.2.3 Upoštevanje okoljskih vidikov

Odbor priporoča, da se podprejo okoljske organizacije, ki si prizadevajo za uničenje zalog neprenosljivega orožja in streliva, odstranjevanje vojaških odpadkov in industrijskega onesaženja ter sanacijo onesaženih voda.

⁽⁶⁾ Ratifikacija je predvidena do konca leta 2007.

2. Glavne značilnosti socialno-ekonomskega položaja Moldavije

2.1 Moldavija je z BDP na prebivalca, ki znaša približno 1 000 USD, najrevnejša evropska država in edina evropska država na seznamu držav z nizkim dohodkom, ki ga vodi Svetovna banka. Število prebivalcev v Moldaviji upada (manj kot 4 milijone leta 2004), kar je posledica večje smrtnosti (zlasti pri moških), upada števila rojstev in velikega izseljevanja.

2.2 Revščina je v letih 1999–2005 dosegla dramatično raven, do zdaj se je sicer nekoliko zmanjšala, vendar je še vedno visoka – v povprečju 30-odstotna. Zmanjševanje revščine poteka različno, pri tem nastajajo primeri absolutne revščine (2 USD/dan), ki prizadenejo predvsem otroke in ostarele. Na podeželju in v majhnih mestih je še vedno revnih od 40 do 50 % prebivalcev.

2.3 Prevelikemu številu otrok grozi izkoriščanje – mnogi nimajo stalnega prebivališča, delajo ali pa so žrtve trgovine z otroci in prostitucije. S takšno revščino se je precej povečal tudi pojav „socialnih sirot“, ki so jih družine prepustile sirotišnicam, saj sami finančno ne zmorejo skrbeti zanje.

2.4 Ženske so žrtve vse večje diskriminacije, ki se povečuje s slabim socialnim stanjem. Veliko je brezposelnih, premalo usposobljenih, imajo nizke plače in opravljajo sezonska kmetijska dela. Revščina jim bolj grozi kot moškim zaradi nižjih socialnih nadomestil (zdravstvo, šolstvo in družinski dodatek) in ravni pokojnin. Tak položaj ženske in matere pogosto privede do tega, da sprejmejo nezakonite in celo nevarne predloge, s čimer tvegajo, da postanejo žrtve trgovine z ljudmi. Večina takšnih žrtev so mlade ženske, ki iščejo zaposlitev.

2.5 Moldavija je leta 2004 uvedla program rasti in boja proti revščini, ki ga podpirajo Svetovna banka, PNUD (Program OZN za razvoj) in drugi donatorji. Decembra 2006 so donatorji različnih finančnih institucij skupaj z EU določili okvir za sodelovanje, ki je dober zgled za večjo usklajenost in učinkovitost pri določanju pogojev za pomoč, in se zavezali za pomoč in posojila v višini milijarde evrov za prihodnja štiri leta.

2.6 Poslabšanje razmer na trgu dela

2.6.1 Položaj na trgu dela se je v Moldaviji v 90-ih letih hkrati s propadom gospodarstva zelo poslabšal. Takoj po ruski krizi avgusta 1998 se je raven zaposlenosti znižala in je začela naraščati šele leta 2003. Brezposelnost je leta 1999 znašala 11 %, konec leta 2006 pa samo še 7,4 % aktivnega prebivalstva. Približno 35 % prebivalstva opravlja neprijavljeno delo (7).

2.6.2 Čeprav realne plače rastejo, ostaja povprečje zelo nizko, leta 2006 je znašalo 129 USD (8). Upoštevati pa je treba druge vire dohodkov. Veliko družin prejema devize od svojih družinskih članov, ki živijo v tujini. Poleg tega je veliko neprijavljene dela: po uradnih statističnih podatkih več kot 200 000 delavcev

(kar je 15 % aktivnega prebivalstva) dela v neregistriranih podjetjih, 35 % zaposlenih registriranih podjetij pa njihovi delodajalci ne prijavijo (zlasti v gradbeništvu, kmetijstvu in gozdarstvu).

2.6.3 Veliko moldavskih državljanov je zapustilo Moldavijo in odšlo na delo v tujino, večina dela na črno. Pri tem delno sezonskem izseljevanju gre za približno milijon odraslih, kar predstavlja približno 30 % celotne delovne sile. Izguba človeškega kapitala in pomanjkanje finančnih sredstev za zdravstvene sisteme in socialno varstvo sta dve od negativnih posledic tega selitvenega vala. Glede na raven revščine bo verjetno selitev zaradi dela obstajala tudi v prihodnosti.

2.7 Težko stanje moldavskega gospodarstva

2.7.1 Izolirano gospodarstvo pod vplivom Rusije

2.7.2 Hud upad moldavskega BDP v 90-ih letih so povzročili zunanji dejavniki, kot so izguba trga, energetska odvisnost, izseljevanje kvalificiranih delavcev in odcepitev industrijske regije Pridnestrje.

2.7.3 Kljub precejšnji ponovni rasti od leta 2000 (do 6–8 % na leto) je gospodarstvo še vedno v zelo ranljivem položaju (4-odstotna rast v letu 2006); v letu 2007 je pričakovati še slabši položaj. Glavni razlog te upočasnitve je podvojitve cen plina v letu 2006, ki jih je določil distributer Gazprom.

2.7.4 Rusija je nejevoljna zaradi proevropske usmeritve moldavskega predsednika in je s političnim pritiskom dosegla prepoved uvoza moldavskega vina na svoj trg. Moldavija je s tem leta 2006 izgubila svoj glavni vir dohodka iz izvoza (vino predstavlja 35 % izvoza Moldavije, od tega je kar 85 % namenjena za ruski trg).

2.8 Gospodarstvo s prevladujočim agro-živilskim sektorjem

2.8.1 Moldavija ostaja v glavnem kmetijska dežela. Agro-živilski sektor ustvarja več kot 30 % BDP (9) in velik del izvoza (65 %), družinski način kmetovanja pa je pomemben za samostojnost mest in podeželja. Agro-živilska industrija ima ravno tako pomembno mesto v gospodarstvu. Kakovost in količina pridelka vplivata na gospodarske sektorje lahke industrije v predproizvodni in proizvedni fazi (umetna gnojila, steklenice, embalaža itd.).

2.9 Odločilna vloga nakazil denarja migrantov njihovim družinam

2.9.1 Po tej veliki gospodarski recesiji ni dvoma, da teh nekaj pozitivnih ekonomskih sprememb ni posledica prestrukturiranja gospodarstva, temveč velike injekcije deviz (30 % moldavskega BDP), ki jih pošiljajo Moldavci, ki so odšli na delo v tujino: od 600 000 do milijon Moldavcev dela v Zahodni Evropi (19 % v Italiji) oziroma v Rusiji (60 %). Leta 2006 so v domovino poslali milijardo evrov.

(7) Uradni podatki moldavskih oblasti.

(8) Uradni podatki moldavskih oblasti.

(9) Uradni podatki moldavskih oblasti.

2.9.2 Glede na to, da razmere niso naklonjene naložbam, ti dohodki niso namenjeni financiranju novih gospodarskih dejavnosti. Ta dotok denarja povzroča dražitev nepremičnin, veliko povpraševanje po izdelkih iz uvoza in težave z inflacijo.

3. Demokracija, spoštovanje človekovih pravic in dobro upravljanje

3.1 Človeški razvoj

3.1.1 Moldavija je bila leta 2006 na 114. mestu glede na kazalec človeškega razvoja Programa OZN za razvoj, s čimer je bila najnižje uvrščena evropska država, pa tudi ena od nekdanjih sovjetskih republik, ki so se na tem seznamu najslabše odrezale.

3.1.2 Odsotnost neodvisnih medijev, nespoštovanje človekovih pravic in težave pri delovanju pravosodnega sistema onemogočajo pobude moldavskih državljanov in zmanjšujejo organizacijsko sposobnost civilne družbe.

3.1.3 Neodvisnost medijev je eno od najpomembnejših vprašanj, ki je poudarjeno v poročilu Sveta Evrope (september 2007) ⁽¹⁰⁾. Reforma zakonodaje o svobodi izražanja je pomembna, vendar ne zadostuje za dejansko zagotovitev te svoboščine. Za novinarsko delo sta nujni tudi nepristranskost in etičnost. Pogoj za to pa je, da novinarji niso izpostavljeni pritiskom političnih oblasti, kar zlasti velja za avdio-vizualne medije.

3.2 Visoka raven korupcije

3.2.1 Organiziran kriminal je največja težava z vidika varnosti in je ovira za institucije in naložbe. Kriminalna dejanja povzročajo veliko škodo: spodbujanje izogibanja davkom, pomoč nezakoniti trgovini in korupcijo. Moldavija je leta 2006 na svetovni lestvici indeksa korupcije, ki ga pripravlja organizacija *Transparency International*, zasedla 81. mesto in prejela oceno 3,2 od 10, kar velja za zelo skorumpirano državo. Majhen napredek na lestvici kaže na to, da se želita vlada in civilna družba spopasti s korupcijo.

3.3 Krhkost demokratičnih struktur in tradicionalno avtoritarna oblast

3.3.1 Odbor poziva moldavske oblasti, naj upoštevajo sklepe mednarodnih opazovalcev (velika 100-članska skupina opazovalcev OVSE) iz časa lokalnih volitev junija 2007, da bi odpravili vse pomanjkljivosti z vidika evropskih norm v zvezi z volitvami in leta 2009 organizirali parlamentarne volitve v bolj demokratičnih razmerah.

3.3.2 Poročila Sveta Evrope spodbujajo Moldavijo, naj si prizadeva zlasti za neodvisnost in učinkovitost sodišč, pluralnost medijev in učvrstitev demokracije na lokalni ravni. Moldavija je

prejela pomoč evropske pobude za demokracijo in človekove pravice (*European Initiative for Democracy and Human Rights – EIDHR*) v okviru regionalnih projektov za obdobje 2002–2004 in spet od leta 2007. EIDHR je podprl pobude civilne družbe za spodbujanje demokracije in človekovih pravic.

3.4 Pridnestrje – geopolitični izziv politike sosedstva

3.4.1 Pridnestrje, ki računa na pomoč Rusije in prisotnost ruske vojske, ostaja vir napetosti in negotovosti na mejah Unije ter geopolitična uganka na tem območju.

3.4.2 Prizadevanje za politično ureditev odcepitve Pridnestrja je poleg tega ena prednostnih nalog akcijskega načrta EU. Unija se je temu vprašanju ponovno posvetila pred priključitvijo Romunije in Bolgarije, saj je s tem Moldavija postala sosedna Unije. Za to vprašanje je bil leta 2005 imenovan posebni predstavnik EU (Kalman MIZSEI od marca 2007), ki ima status opazovalca v okviru t. i. pogajanj 5+2. Pogajanja so trenutno v slepi ulici.

3.4.3 To območje je znano tudi kot žarišče organiziranega kriminala (trgovanje z orožjem in strateškim materialom, pranje denarja, droga in trgovina), ki živi od lokalnih ter ruskih, ukrajinskih in drugih kriminalnih združb.

3.5 Misija EU za pomoč na mejah za Ukrajino in Moldavijo (EUBAM)

3.5.1 Moldavija, ki jo obkroža Ukrajina, ima težavne odnose s slednjo zaradi pridnestrskega konflikta in odnosov EU-Rusija, zaradi česar so ti dobili ime „moldavski vozeli“. Moldavija je bila hkrati prehodna in izvorna država za nezakonito trgovino zaradi zelo prepustne moldavske meje in izhod na Črno morje prek pristanišča v Odesi.

3.5.2 Misija za pomoč in nadzor na mejah (EUBAM – *The EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine*), ki jo je Unija uvedla leta 2005 na skupno prošnjo ukrajinskega in moldavskega predsednika, je bila odločilnega pomena za stabilizacijo države in boj proti nezakoniti trgovini. Skoraj 100 carinikov in obmejnih policistov iz 17 držav članic EU opazuje in pomaga moldavskim in ukrajinskim kolegom pri delu, kar je velik pritisk na samooklicano pridnestrsko vlado. Ta misija je osredotočena na ogrožene osebe in območja in je bila nekajkrat uspešna.

3.5.3 Novembra 2006 je misija dobila avtomatizirani sistem izmenjave informacij, da bi se povečala učinkovitost mejnega nadzora. Misija je bila nedavno spet podaljšana do novembra 2009. Odbor želi trajno obliko za zagotavljanje varnosti na tej meji.

⁽¹⁰⁾ Poročilo odbora Sveta Evrope o spoštovanju obveznosti in zavez Moldavije, september 2007.

4. Kratka predstavitev moldavske civilne družbe in njenih dejavnosti

4.1 Glavne ugotovitve misije EESO leta 2004

4.1.1 Težavne politične in gospodarske razmere niso naklonjene delovanju civilne družbe. Število moških in žensk, ki bi lahko delovali v okviru organizacij civilne družbe na nacionalni ali lokalni ravni, se je močno zmanjšalo predvsem zaradi izseljevanja, zlasti mlajših odraslih s primerno stopnjo izobrazbe. Državne organizacije z njimi vzdržujejo le redke stike. Centralizacija upravnih struktur ovira razvoj družbenih gibanj. Skratka, zaradi globoko zakoreninjenega paternalizma v družbi je blaginja prebivalstva predvsem v pristojnosti države. Vloga predsednika je jasen pokazatelj želje večine prebivalstva po močnem voditelju.

4.1.2 Razen statusa političnih strank ustava ne omenja organizacij civilne družbe ali pravice do zbiranja. Priznana pa je pravica do ustanavljanja sindikatov in članstva v njih (člen 42) ter pravica do združevanja (člen 40). Razmere za ustanavljanje nevladnih organizacij so se izboljšale s sprejetjem zakona o javnih organizacijah in fundacij (1997). V praksi prihaja do prekrivanja vlog, saj nekateri delajo za državo ali vladne stranke, hkrati pa za organe, ki zastopajo gospodarske in politične interese.

4.1.3 Opazovalci, zlasti Sveta Evrope ⁽¹¹⁾, poročajo, da je bila zakonodaja o sodnem sistemu reformirana, da bi se zagotovilo spoštovanje zakonov, zlasti v zvezi s civilno družbo. Kljub temu Svet Evrope še naprej spremlja dogajanje v Moldaviji, predvsem zaradi zagotavljanja neodvisnosti sodstva.

4.2 Nova dejstva o stanju civilne družbe v letu 2007 po ugotovitvah strokovnih študij ⁽¹²⁾

4.2.1 Različni viri poročajo o zelo velikem povečanju števila nevladnih organizacij. Študija EESO navaja, da se je število povečalo s približno 3 000 v letu 2004 na več kot 7 000 v letu 2007 ⁽¹³⁾, medtem ko študija Programa OZN navaja, da s 54 %

⁽¹¹⁾ Svet Evrope, 14. september 2007), *Izpolnjevanje obveznosti in zavez Moldavije*.

⁽¹²⁾ Študije o moldavski civilni družbi: Evropska unija in moldavska civilna družba – sklepi konference AETI/ECAS junija 2006; Krepitev dialoga med vlado in moldavsko civilno družbo o uporabi akcijskega načrta EU-Moldavija, sklepi konference Fundacija Eurasia, moldavsko ministristvo za zunanje zadeve in USAID, april 2006; Krepitev nevladnega sektorja na konfliktnem območju Republike Moldavije, IMAC, februar 2007; Študija o razvoju nevladnih organizacij v Moldaviji, pripravljena za srečanje donatorjev, projekt Programa OZN za razvoj, maj 2007; Študija o aktivnih nevladnih organizacijah v Republiki Moldaviji, projekt EU, TRANSTEC maj/junij 2006; Povečanje finančne trajnosti moldavskih organizacij civilne družbe, Program OZN za razvoj in SOROS, 2005; Raziskava o razvoju nevladnih organizacij v Republiki Moldaviji; Poročilo Sveta Evrope o napredku, september 2007; Države v tranziciji 2007: Moldavija, CEPES, George Dura in Nio Popescu, 2007; Razmere v Pridnestriju, People in Need (CZ), november 2006.

⁽¹³⁾ Študija Programa OZN za razvoj, maj 2007.

teh organizacij ni mogoče vzpostaviti stika. Po ocenah je trenutno aktivnih manj kakor 20 % registriranih organizacij. Poleg tega je ugotovljeno precejšnje povečanje števila nevladnih organizacij na lokalni in regionalni ravni, vključno s pridnestrsko regijo.

4.2.2 Največ nevladnih organizacij še vedno deluje v glavnem mestu Kišinjevu in njegovi okolici, čeprav se relativno gledano zmanjšuje. V zadnjih štirih letih se je 67 % nevladnih organizacij registriralo na nacionalni ravni in 82 % na lokalni ⁽¹⁴⁾. Nevladne organizacije so dejavne v vseh delih moldavske družbe, vendar pomembnejši del njihovih dejavnosti pogosto usmerjajo zunanji donatorji.

4.2.3 Zdi se, da še vedno ni veliko stikov med sindikati in organizacijami delojemalcev ter nevladnimi organizacijami različnih interesov. Razlog za to je medsebojno nepoznavanje in nezaupanje. Izjema je začetek povezovanja med nekaterimi nevladnimi organizacijami in skupino poslovnih v Pridnestriju.

4.2.4 Začetek veljavnosti akcijskega načrta EU-Moldavija leta 2005 je bil za civilno družbo, zlasti na področju združevanja, nova spodbuda pri izvajanju različnih projektov, kljub temu da je bil ta načrt pripravljen brez posvetovanj.

5. Razvoj strukture socialnih partnerjev

5.1 Predstavitev organizacij delodajalcev

5.1.1 Gospodarska zbornica je od leta 1999 v povezavi z združenjem Eurochambre najpomembnejše predstavništvo podjetij. Zastopa več kot 1 500 podjetij iz vseh sektorjev. Gospodarska zbornica Moldavije ne izdaja več potrdil o poreklu blaga za izdelke, ki se tržijo v SND (Skupnosti neodvisnih držav), in ne nadzira več izvoza v EU, ki je sedaj v pristojnosti carine, da je lahko upravičen do splošnega sistema preferencialov (GSP). Gospodarska zbornica je danes namenjena predvsem podjetjem. Podpira zlasti izvoz moldavijskih izdelkov in ustanovitev skupnih podjetij s tujimi podjetji. Podjetjem ponuja številne storitve ⁽¹⁵⁾. Gospodarska zbornica Moldavije sodeluje v uradnem predstavništvu ILO (Mednarodne organizacije dela), v njenih prostorih pa je tudi evropski informacijski center. G. Tarlev, ki je od leta 2001 predsednik vlade, je imel pred tem pomembno funkcijo v gospodarski zbornici Moldavije. Mala in srednja podjetja z manj kot 30 zaposlenimi so se povezala v ločeno združenje, ki pa je finančno in organizacijsko tesno povezano z gospodarsko zbornico.

5.1.2 Trenutno obstaja tudi Nacionalna konfederacija delodajalcev, ki prav tako predstavlja Moldavijo na mednarodnih konferencah ILO in zastopa delodajalce na socialnih srečanjih, ki jih organizira moldavsko predsedstvo. Leta 2006 je vlada omogočila davčno olajšavo za prispevke delodajalcev njihovim organizacijam in s tem pozitivno odgovorila na pritožbo, ki je bila predložena ILO.

⁽¹⁴⁾ Študija Programa OZN za razvoj, 2007, str. 3.

⁽¹⁵⁾ Obvestilo Gospodarske zbornice, maj 2007.

5.1.3 Socialni partnerji so sklenili tri nove kolektivne pogodbe na nacionalni ravni ter enajst panožnih kolektivnih pogodb in kolektivnih pogodb na lokalni ravni. Njihov dejanski vpliv je v okviru socialnega dialoga omejen, saj je gospodarska zbornica, kljub temu da jo je priznala Mednarodna organizacija delodajalcev, še vedno predvsem gospodarska zbornica, ki ponuja storitve podjetjem.

5.2 Pregled razvoja sindikatov

5.2.1 Do leta 2000 je delavce v Moldaviji zastopala Splošna zveza sindikatov Republike Moldavije (FGRSM), enotna zveza, ki je bila ustanovljena leta 1990 po vzoru organizacije sindikatov Sovjetske zveze. Leta 2000 se je preimenovala v konfederacijo in postala Konfederacija sindikatov Republike Moldavije (CSRM). V organizaciji so se pojavila notranja trenja, ki so bila posledica nesoglasij na področju kmetijstva, industrije in storitev, med moldavsko in rusko govorečim prebivalstvom ter med nacionalistično desno usmerjeno stranko in komunistično stranko. Leta 2000 so nekatera poklicna združenja – 14 industrijskih združenj ter združenj na področju kulture in javne uprave – zapustila CSRM in ustanovila novo konfederacijo „CSL SOLIDARITATEA“. Po odstopu vodstva CSRM je organizacija dobila novega vodjo Petruja Chiriaca. Poskus združitve je bil neuspešen kljub posredovanju Mednarodne konfederacije sindikatov (nekdanje Mednarodne konfederacije svobodnih sindikatov – ICFTU) – CSRM je od leta 1997 njena članica. Razlogi za to so bila osebna nesoglasja in tudi nesoglasja glede delitve premoženja sindikata ter predvsem razlike v politični usmerjenosti med CSRM, ki je bližje moldavsko govorečim strankam, desnim strankam, krščansko-demokratskim in demokratskim strankam, ter Solidaritateo, ki je bližje komunistični stranki s prevladujočimi rusko govorečimi člani.

5.2.2 Delitev sindikata je postala še bolj zapletena po letu 2001 z zmago komunistične stranke na volitvah in izvolitvijo vodje stranke, Vladimira Voronina, za predsednika republike. Odločitev Solidaritatee za pristop, ki temelji na sodelovanju in naj bi zagotavljal socialni napredek, ter bolj zahtevna in kritična usmeritev CSRM sta zaostрила odnose med vlado in obema organizacijama sindikatov. Vlada, ki je imela podporo v stikih s komunistično stranko in upravo, je sistematično dajala prednost Solidaritatei in zmanjševala vlogo CSRM.

5.2.3 Stalno in sistematično vmešavanje organov oblasti je spodbudilo CSRM, ki so jo v tem podpirali nekdanji ICFTU in poklicna združenja (Mednarodna zveza delavskih sindikatov prehrane, kmetijstva, hotelirstva, gostinstva in tobakne industrije (IUF) in zveza PSI (Public Services International)), da je januarja 2004 Odboru za svobodno združevanje (CFA) Mednarodne organizacije dela (ILO) vložila pritožbo zaradi kršitve svobode združevanja. Odbor za svobodno združevanje je v vmesnem poročilu leta 2006 zahteval neodvisne preiskave o različnih dejstvih glede vmešavanja, ki so jih navedli pritožniki. Prav tako je ugotovil, da Moldavija nima mehanizmov, ki bi omogočili odvračilne sankcije za kršitve sindikalnih pravic in tako zagotovili spoštovanje mednarodnih standardov na tem področju. Leta 2005 je predsedstvo ILO organiziralo misijo. ICFTU je Evropsko komisijo opozoril na razmere, ki prevladujejo v tej državi, in leta 2005 v okviru splošnega sistema preferencialov (GSP), ki je bil

dodeljen Moldaviji, predložil kritično poročilo. Do sedaj vlada Moldavije še ni sprejela nobenega ukrepa za ureditev zakonodaje ali uskladitev s priporočili Odbora za svobodno združevanje. Kljub različnim dejstvom v pritožbi, predloženi Odboru za svobodno združevanje, organi oblasti Moldavije menijo, da gre za rivalstvo med dvema organizacijama sindikatov.

5.2.4 Dejansko so oblasti vse bolj javno – govor predsednika g. Voronina na kongresu Solidaritatee leta 2005 – pozivale k ponovni ustanovitvi enotne zveze sindikatov. Od leta 2005/2006 se je razmerje moči med obema organizacijama postopoma obrnilo (leta 2001 je CSRM imela 450 000 članov, Solidaritatea pa 200 000). Leta 2006 je Solidaritatea postala očitno najštevilnejša organizacija. Junija 2007 je kongres združil obe organizaciji. Mednarodna konfederacija sindikatov je že izjavila, da ne namerava prenesti članstva CSRM v novo „združeno“ organizacijo. Ta bi morala namreč najprej dokazati svojo neodvisnost od organov oblasti in jasno pokazati svojo zavezanost načelom svobode združevanja in pravice do kolektivnega pogajanja.

6. Pregled združevanja in NVO

6.1 Glavne ugotovitve študije EESO iz leta 2004

6.1.1 V Moldaviji je od neodvisnosti leta 1991 na lokalni in nacionalni ravni registriranih približno 2 800 NVO. Številne NVO, ki so vpisane v državni register, predvsem tiste, ki so jih ustanovili gospodarski subjekti ali oblasti, so imele na začetku prehodnega obdobja zgolj začasno vlogo. Zato jih ne moremo obravnavati kot neodvisne akterje civilne družbe. Prav tako je treba šteti organizacije, ki so skupaj z nasprotniki komunistične vlade od leta 2001 organizirale velike demonstracije.

Kot v drugih državah v prehodu se dejavnosti NVO osredotočajo na glavno mesto države in tako skušajo vplivati na trenutne voditelje. Na politični ravni se šikaniranje, s katerim se srečujejo NVO, povečuje, predvsem na njihovih novih področjih dejavnosti, kot so mladinska politika, varstvo potrošnikov in okolje. V Pridnestrju njihove dejavnosti omejuje strog politični nadzor.

6.1.2 Nekaj pomembnih donatorjev (Soros, USAID, Eurasia, Hebo, British Peace Building) svoje dejavnosti osredotoča na področje izobraževanja, kulture in človekovih pravic.

6.1.3 Mladinske organizacije, ki se jim baza potencialnih novih članov zaradi vse večjega izseljevanja zmanjšuje, zahtevajo od svoje vlade proevropsko politiko, ki ne bo zgolj retorična. Želijo, da jim EU omogoči sodelovanje v programih izmenjav. Po mnenju večine predstavnikov civilne družbe naj ne bi pri pogajanjih in izvajanju prihodnjih programov pomoči Skupnosti sodelovala samo vlada (kot je bilo to v primeru programa TACIS), temveč tudi predstavniki dejavnih NVO.

6.2 Ugotovitve iz strokovnih študij glede nedavnega razvoja organizacij civilne družbe

6.2.1 Med zadnjimi volitvami leta 2005 se je približno 200 NVO prvič združilo v enotno in neodvisno koalicijo, ki je organizirala kampanjo spremljanja volitev v državi. Ta „civilna

koalicija 2005“⁽¹⁶⁾, ki je bila zelo prepoznavna in vplivna v medijih, se je ponovno pojavila na volitvah 2007 in prispevala k večji verodostojnosti NVO pri državljanih.

6.2.2 V Moldaviji obstajajo tri različne skupine NVO. Prva skupina združuje velike, dobro opremljene in znane organizacije, ki imajo sedež v glavnem mestu in so del mednarodnih mrež⁽¹⁷⁾. Druga skupina vključuje številne manj razvite NVO, ki jih pogosto vodi ena oseba in imajo majhno obratovalno zmogljivost ter iščejo finančne vire. Tretjo skupino sestavljajo vladne NVO, ki jih podobno kot v drugih državah ustanovi in v celoti financira vlada.

6.2.3 V Pridnestrju je skupina takih vladnih NVO povsod prisotna, saj režim Smirnova še naprej sklepa zaveznitva s civilno družbo, ki podpira njegovo strategijo in mu pomaga obdržati oblast. Nedavna češka študija, ki jo je izvedla neka NVO, navaja med 900 NVO v Pridnestrju⁽¹⁸⁾ še dve drugi skupini, in sicer tradicionalne organizacije, kot so gibanja delavcev, žensk in mladih, ter majhne NVO, ki so odprte za stike s Kišinjevom in mednarodnimi mrežami. Nekatere se odločijo za registracijo pri moldavskih oblasteh, ker jim to omogoča dostop do evropske pomoči.

6.3 Sedanji mehanizmi za posvetovanje s civilno družbo in pogajanje s socialnimi partnerji

6.3.1 Od leta 2005 so različna vladna ministrstva vzpostavila ali okrepila dialog z delom civilne družbe, in sicer v naslednjih oblikah: mesečna posvetovalna srečanja na ministrstvu za zunanje zadeve in evropsko povezovanje ter nacionalna konferenca aprila 2006, na kateri so pripravili 18 sklepov za izboljšanje sodelovanja med vlado in civilno družbo. Hkrati so imela tudi druga ministrstva, predvsem ministrstvo za pravosodje, ministrstvo za kmetijstvo in ministrstvo za finance, redne stike s predstavniki civilne družbe. Trenutno poteka več projektov, predvsem z UNDP (Programom OZN za razvoj), za lažjo registracijo in izboljšanje negotovih finančnih razmer številnih NVO.

6.3.2 Moldavski parlament na pobudo Mariana Lupuja od leta 2006 izvaja „koncept sodelovanja med parlamentom in civilno družbo“, ki ima zelo ambiciozne cilje in predlaga niz

mehanizmov in oblik sodelovanja, kot so stalno spletno posvetovanje, ad hoc seje ali javna posvetovanja s parlamentarnimi odbori in letno konferenco.

6.3.3 Že dve leti si številne NVO na podlagi pozitivnih izkušenj romunskih in ukrajinskih sosedov prizadevajo za konkretno sodelovanje z EU pri izvajanju akcijskega načrta na različnih področjih dejavnosti. Ta pristop prav tako spodbuja Evropski parlament, ki je maja 2007 sprejel poročilo.

6.3.4 V poklicnih odnosih socialni dialog poteka počasneje, kar pa sploh ni presenetljivo. Včasih je obstajala „republiška komisija za kolektivna pogajanja“, ki pa je delovala bolj kot center za obveščanje o sprejetih odločitvah kot dejanski prostor za posvetovanje in dialog. Partnerji niso imeli vpliva na dnevni red te komisije, zato ni bilo mogoče razpravljati o pritožbi ali spremljanju priporočil Odbora za svobodno združevanje. Komisija ni imela niti lastnega sekretariata niti decentraliziranih struktur na regionalni ali sektorski ravni. Poleg tega je treba poudariti, da je FGSRM ob podpori nekdanjega ICFTU in evropskih organizacij sindikatov razvil različne programe sodelovanja s konfederacijo Pridnestrja.

6.3.5 Leta 2006 je bil sprejet zakon o organizaciji in delovanju nacionalne komisije za kolektivna pogodbe s sektorskimi ter lokalnimi in regionalnimi komisijami. Nacionalno komisijo sestavlja dvanajst od 18 članov, ki jih imenujejo socialni partnerji.

Če zaključimo, je za oceno dejanskih rezultatov nedavnih mehanizmov za posvetovanje in pogajanje in za učinkovitost tega sodelovanja na pobudo vlade še vedno prezgodaj. To bo mogoče presoditi v daljšem obdobju, in sicer na podlagi jasno opredeljenih načel in postopkov.

Glede na trenutni razvoj odnosov med EU in Moldavijo in ob upoštevanju dejstva, da so te nove oblike socialnega in civilnega dialoga šele na začetku, želi EESO vzpostaviti stike z moldavsko civilno družbo.

Odbor zato priporoča organizacijo konference po letu 2008, da bo vzpostavitev stikov s civilno družbo sovpadla s pripravo novega okvira med EU in Moldavijo.

Bruselj, 12. decembra 2007

Predsednik

Evropskega ekonomsko-socialnega odbora

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁶⁾ Poročilo o oceni fundacije Eurasia (oktober 2005).

⁽¹⁷⁾ Glej primere, navedene v poročilu NGO *Scores for Moldova*, ki ga je leta 2005 izdal USAID.

⁽¹⁸⁾ Ondrej Soukop, NVO *People in Need*, Praga 2007.